

Natalia Siudzińska *Logopedyczno-lingwistyczne aspekty diagnozy i terapii dzieci z rozszczepem podniebienia*, Warszawa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2024, ss. 228

Praca Natalii Siudzińskiej poświęcona jest zaburzeniom mowy w przypadku rozszczepu podniebienia. Co niezwykle istotne, jest dziełem naukowczyni (badaczka jest profesorem Uniwersytetu Warszawskiego), a zarazem logopedy-praktyka. Monografia stanowi własne ujęcie tematu na bazie wiedzy zawartej w literaturze przedmiotu oraz wieloletnich doświadczeń zawodowych i jest bardzo wartościowym omówieniem zagadnień kluczowych dla praktyki logopedycznej, wyznaczającym sposoby postępowania diagnostycznego i terapeutycznego z dziećmi z rozszczepem podniebienia. Swoje ustalenia Autorka prezentuje w sposób uporządkowany – praca jest kompletna strukturalnie, spójny wywód obejmuje trzy zasadnicze części: *Rozszczep – informacje podstawowe*, *Mowa dzieci z rozszczepem podniebienia* oraz *Opis terapii wybranych przypadków*, wraz z niezbędnymi dopełnieniami. Trzeba podkreślić już na wstępie, że monografia zasadza się na kompetencjach logopedy, a jednocześnie, na kompetencjach językoznawczych Autorki (z racji jej wykształcenia wyjątkowych, nieosiągalnych typowo dla logopedów). To wielki atut publikacji.

Odnośnie do sposobu ujęcia tematu należy wskazać dwie istotne kwestie. Po pierwsze, odwołując się do literatury przedmiotu (z różnych dziedzin nauki), Autorka ściśle koncentruje się na wiedzy specjalistycznej bezpośrednio dotyczącej omawianych przez siebie zagadnień, dokonuje odpowiedniej selekcji informacji – bez dążenia do prezentowania szerokiego tła zjawisk, przypomnienia podstawowej wiedzy logopedycznej z zakresu językoznawstwa czy medycyny. Po drugie, budując własną refleksję o zaburzeniach mowy u dzieci z rozszczepem podniebienia, konsekwentnie odsyła czytelnika do publikacji naukowych innych badaczy, wskazując możliwość porównania stanowisk, poglądów, zapoznania się z wybranymi zjawiskami w innym kontekście, kiedy to zasadne. W rezultacie wywód jest klarowny, uwaga odbiorcy zostaje zogniskowana na treściach poszerzających dotychczasową wiedzę o zaburzeniach mowy w przypadku rozszczepów podniebienia. Własne dokonania Natalii Siudzińskiej mają charakter pierwszoplanowy – Autorka z powodzeniem realizuje swój zamiar „zebrania i uporządkowania informacji na temat postępowania logopedycznego w rozszczepach oraz podzielenia się własnym doświadczeniem i warsztatem pracy” (s. 7 w monografii). Trzeba zaznaczyć, że gromadziła ona swoje doświadczenia zawodowe, pracując przez 16 lat w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w Warszawie, gdzie zajmowała się dziećmi z rozszczepami.

Część I zawiera kluczowe zagadnienia dotyczące patogenezy i typologii rozszczepów, warunków anatomicznych u osób urodzonych z różnymi typami tej wady. Autorka ukazuje, jaki wpływ ma rozszczep na funkcje biologiczne (tu: dysfunkcje oddychania, dysfunkcje trąbek słuchowych przy rozszczepach podniebienia wtórne), zaburzenia czynności związanych z przyjmowaniem pokarmu.

mu). Odnośnie do odmienności anatomicznych – w kontekście rozwoju mowy – uwzględnia problemy pierwotne oraz wtórne, pojawiające się w wyniku operacji przebytych przez małych pacjentów. Przywołuje standardy leczenia chirurgicznego i ortodontycznego. Dodatkowo zwraca uwagę na rozwój emocjonalno-społeczny dzieci z rozszczepem.

Część II ma znaczenie zasadnicze. To, po pierwsze, gruntowne omówienie zaburzeń mowy w przypadku rozszczepu podniebienia, charakterystyka zjawisk (z uwzględnieniem najważniejszych problemów, takich jak: nosowanie otwarte, nosowanie zamknięte, zaburzenia realizacji fonemów), a po drugie, wieloaspektowy opis postępowania logopedycznego – diagnozy i terapii. Autorka zajęła się, kolejno, wczesną interwencją logopedyczną i postępowaniem logopedycznym w przypadku dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Dobrze się stało, że Natalia Siudzińska podjęła trud całościowego ujęcia problemów z zakresu mowy dzieci z rozszczepem podniebienia. Z jej ustaleniami będą mogli zapoznać się specjaliści z pożytkiem dla pacjentów, i to nie tylko tych z rozszczepem. Trzeba bowiem zaznaczyć, że w aspekcie terapeutycznym Autorka omówiła osobno problem niedokształcenia mowy (alalii rozszczepowej), pokazując szerokie spektrum zjawisk cechujących zaburzenia rozwoju językowego. Co bardzo cenne, zaprezentowała autorską propozycję postępowania logopedycznego ukierunkowanego na kształtowanie umiejętności językowych za pomocą odpowiednio opracowanego materiału językowego – podjęła problem programowania języka, z doskonałym umocowaniem w językoznawstwie. Solidne podstawy teoretyczne i własne doświadczenia z zakresu profilaktyki, diagnozy i terapii logopedycznej czynią tę część monografii szczególnie interesującą.

W części III zostały przedstawione opisy o charakterze kazuistycznym. Autorka dobrała przypadki do opisu tak, by odzwierciedlały różnorodne problemy występujące u dzieci z rozszczepem. W pierwszej kolejności natrafiamy tu na przykłady odnoszące się do zaburzeń artykulacji i rezonansu nosowego w postaci nosowania otwartego o różnym stopniu nasilenia, a następnie na przypadki bardziej złożone, gdzie rozszczep jest składową zespołu wad – jak podkreśla Autorka, logopeda często spotyka się z zaburzeniami sprzężonymi wymagającymi specjalnego podejścia. Kolejno zostały zaprezentowane przypadki: dzieci z rozszczepem całkowitym jednostronnym z niewydolnością podniebienio-gardłową o podłożu nawykowym, dziecka z rozszczepem podśluzówkowym z niewydolnością podniebienio-gardłową o podłożu strukturalnym, dziecka z sekwencją Pierre’a Robin’a, dziecka z zespołem van der Woude, dziecka z zespołem Di George’a oraz płodowym zespołem alkoholowym (FAS). Autorka po części korzysta tu ze studiów przypadków opracowanych przez siebie wcześniej, odsyłając do literatury uzupełniającej. To wielowątkowa prezentacja własnych ustaleń, pożyteczna w szczególności dla praktyków, dowodząca narastania refleksji logopedy-praktyka, a zarazem badacza.

Problematyka zaburzeń mowy u dzieci z rozszczepem podniebienia była podejmowana dotychczas w naszym piśmiennictwie przez nielicznych autorów, co znajduje odzwierciedlenie w bibliografii. W tej sytuacji nową publikację Natalii Siudzińskiej należy widzieć jako odpowiedź na niedostatki w literaturze przedmiotu – luki w wiedzy logopedycznej, stanowiącej wszakże o codziennych działaniach praktycznych w kontakcie z pacjentami. Jeśli mieć na uwadze standardy postępowania logopedycznego (ich konieczne komponenty, zgodnie z ustaleniami zawartymi w powszechnie wykorzystywanym przez logopedów podręczniku pt. *Logopedia. Postępowanie logopedyczne. Standardy*, red. S. Grabias, T. Woźniak, J. Panasiuk, Lublin 2015, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej), to zakres recenzowanej pracy odpowiada im w sposób całościowy – nowa monografia dostarcza opisu zjawisk w aspekcie przyczynowym i objawowym, obejmuje schematy postępowania logopedycznego w zakresie diagnozy, następnie terapii, na koniec konkretyzuje proponowane rozwiązania, dostarczając ilustracji zjawisk w ramach studiów przypadków. Uwzględnia specyficzne problemy występujące w tej grupie pacjentów, zaburzenia realizacyjne ściśle związane z rozszczepem, ale również problemy złożone, wieloprzyczynowe zaburzenia mowy nierzadko pojawiające się u dzieci z rozszczepem.

O oryginalności tej pracy, jej wyjątkowości na tle innych publikacji poruszających tematykę zaburzeń mowy u dzieci z rozszczepem podniebienia (przy czym nasza literatura logopedyczna w tym względzie nie jest bogata), stanowi całościowy ogląd zjawisk ważnych w procesie diagnostyczno-terapeutycznym, wykorzystanie zdobytego doświadczenia zawodowego przy prezentowaniu rozwiązań praktycznych (zasadnych, bo weryfikowanych w pracy z pacjentami), ukierunkowanie na syntezę opartą na refleksji naukowej rozwijanej przez lata we wcześniejszych publikacjach autorskich i współautorskich, m.in. w artykułach poświęconych studiom przypadków, analizach materiału badawczego zgromadzonego w kontakcie z podopiecznymi. Natalia Siudzińska, jako naukowczyni i praktyk zarazem, mogła się podjąć zadania uporządkowania informacji o mowie dzieci z rozszczepem podniebienia, mając doskonałą orientację, jakie luki w wiedzy należy wypełnić, jakie problemy przybliżyć odbiorcom. Odnośnie do innych publikacji poruszających tę tematykę w szczególności należy podkreślić, że Autorka wskazuje w tekście na odmienność swoich propozycji, nowe treści – w stosunku do źródeł zastanych.

W ostatnich latach logopedia rozwija się dynamicznie, lecz nierównomiernie, jeśli mieć na uwadze poszczególne jednostki patologii mowy, potrzeby konkretnych grup pacjentów (dzieci, młodzieży, dorosłych). Natalia Siudzińska swoją pracą wnosi istotny wkład w rozwój logopedii, tworzenie procedur postępowania logopedycznego (diagnostycznego i terapeutycznego) odnośnie do zaburzeń mowy warunkowanych rozszczepami oraz szerzej – w tworzenie standardów postępowania logopedycznego w różnych jednostkach patologii mowy. To ważny krok również w kontekście ustalania sposobów budowania kompetencji językowej i rozwijania sprawności językowych u dzieci z opóźnieniami/zaburzeniami w rozwoju językowym – gruntowna wiedza językoznawcza i umiejętność jej zastosowania ma tu charakter decydujący, daje siłę oddziaływaniom logopedycznym. Natalia Siudzińska jest uznaną autorką i współautorką publikacji z zakresu logopedii wieku rozwojowego, kontynuuje swe działania, proponując kolejną pracę w ramach dialogu naukowego – książka dowodzi znajomości aktualnego stanu badań w wybranym obszarze zjawisk, jak i znajomości oczekiwań specjalistów co do kierunków kontynuacji opisu problemów wymagających bliższego rozpoznania.

Autorka potrafi budować refleksję naukową z pożytkiem dla czytelników. Pokazuje kwestie sporne, polemizuje, ale też – w opisie problemów pojawiających się u pacjentów i sposobów ich przezwyciężania – skłonna jest wskazywać zjawiska, dla których nie potrafi na obecnym etapie znaleźć objaśnienia, dzielić się swymi przypuszczeniami co do uwarunkowań postępów w rozwoju sprawności językowych u swoich podopiecznych, podsuwać czytelnikowi tropy, wskazówki mogące doprowadzić do pełniejszego wytłumaczenia zjawisk w przyszłości, w toku dalszych badań czy działań praktycznych w kontakcie z pacjentami. To bardzo cenna postawa, swoje zmagania ze skomplikowanymi problemami Autorka przedstawia w sposób wiarygodny, bez eliminowania kwestii trudnych, przysparzających wątpliwości. Tekst jest przez to inspirujący. Czasem w swoim wywodzie Badaczka posługuje się formą pierwszoosobową (*moim zdaniem, uważam, dodam jeszcze*), dla uwydatnienia swojego stanowiska, ale nie tylko, co rzadkie w pracach naukowych, przystające jednak do ujęcia tematu w perspektywie indywidualnych doświadczeń, akceptowalne w pracy pisanej z zamiarem podzielenia się wiedzą, własnymi opiniami, nie zaś w celu narzucenia własnych rozwiązań jako jedynie słusznych, niepodważalnych.

Monografia adresowana jest przede wszystkim do logopedów, studentów logopedii oraz innych specjalistów pracujących z dziećmi z rozszczepami, także – w pewnym zakresie – do rodziców dzieci urodzonych z tą wadą. W gronie odbiorców można widzieć również pracowników wyższych uczelni, pierwszoplanowo badaczy różnych aspektów mowy i jej zaburzeń. Wiele podjętych problemów ma charakter uniwersalny, zasługuje na uwagę teoretyków i praktyków zajmujących się nie tylko mową w przypadku rozszczepów podniebienia czy dyslalią / opóźnionym rozwojem mowy / zaburzeniami mowy wieku rozwojowego.

Książka Natalii Siudzińskiej stanowi udane połączenie wiedzy naukowej z doświadczeniem logopedy-praktyka. Mając na uwadze kwestie czysto formalne dla czytelnika, należy dopowiedzieć, że praca dostępna jest również w wersji elektronicznej (e-pub, mobi, pdf). Publikacja została dofinansowana przez Uniwersytet Warszawski w ramach programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza”. Warto więc na koniec podkreślić, że przy pracy nad tego rodzaju monografią łączenie kompetencji logopedy i językoznawcy, zarazem badacza i praktyka, to niewątpliwie bardzo dobra droga do doskonałości, a tej oczekują nie tylko specjaliści, ale i pacjenci oraz ich bliscy.

Aneta Domagała, prof. UMCS dr hab.
Katedra Logopedii i Językoznawstwa Stosowanego
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin